

Мердова О.М., к.ю.н., професор,
Донецький державний університет внутрішніх справ,
м. Кропивницький, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Згідно з Планом основних заходів Національної поліції України на 2025 рік до пріоритетних завдань поліції на поточний рік віднесено питання протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконним обігом зброї, вибухових речовин та боєприпасів, злочинам, учиненим з використанням вогнепальної зброї, вибухових речовин або боєприпасів, документування організованих груп та злочинних організацій, причетних до незаконного обігу зброї та боєприпасів в умовах збройної агресії, зокрема реалізація плану спільних заходів, запропонованих Європейським Союзом, у сфері контролю за обігом зброї та недопущення її витоку за межі України, затвердженого наказом МВС від 26.09.2023 № 786 (зі змінами, унесеними наказом МВС від 01.04.2024 № 206); проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи, спрямованої на добровільну здачу населенням вогнепальної та іншої зброї, боєприпасів та вибухових матеріалів, що опинилися з різних причин у їх володінні без наявного на це законного права [1]. Зазначені питання актуалізують пошук нових форм і методів діяльності органів Національної поліції України у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї, а також необхідність здійснення наукових досліджень у цій сфері.

Науковцями Донецького державного університету внутрішніх справ в межах проєкту «Підтримка України у протидії ризикам розповсюдження стрілецької зброї та легкого озброєння внаслідок агресивної війни Росії», що спільно впроваджується Центром безпекових досліджень «СЕНСС» і Small Arms Survey за фінансування Міністерства закордонних справ Німеччини проведено аналітичне дослідження на тему: «Діяльність органів Національної поліції України у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї: основні проблеми та шляхи їх вирішення», яке ґрунтувалося на результатах опитування 16216 працівників Національної поліції України, що дозволило отримати широкий спектр думок і виявити проблемні питання у зазначеній сфері [2, с. 4-49].

За результатами проведеного дослідження систематизовано практичні аспекти протидії незаконному обігу зброї, враховуючи дані анонімного анкетування працівників Національної поліції України. Це дозволило отримати широкий спектр думок і виявити проблемні питання у

зазначеній сфері. Виокремлено основні категорії осіб, причетних до незаконного обігу зброї, що дозволить сконцентрувати зусилля на профілактичних заходах серед цих груп. Визначено основні канали надходження зброї в незаконний обіг, що допоможе розробити більш ефективні заходи контролю. Виявлено прогалини в чинному законодавстві, що становить правову основу діяльності Національної поліції з протидії незаконному обігу вогнепальної зброї. Оцінено ефективність різних видів оперативно-профілактичних заходів та визначено напрями їх удосконалення. Проаналізовано позиції працівників поліції щодо запровадження нових заходів протидії незаконному обігу зброї та боєприпасів, серед яких: використання приладів неруйнівного огляду транспортних засобів та цифрових ендоскопів для посилення контролю за переміщенням транспортних засобів та речей через блокпости; запровадження програм викупу у населення зброї та боєприпасів, інституту викривачів для повідомлення правоохоронних органів про осіб, причетних до незаконного обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, способів захищеного (у тому числі анонімного) повідомлення інформації про можливі факти незаконного обігу зброї та боєприпасів, а також представлено альтернативні варіанти вилучення зброї та боєприпасів з незаконного обігу.

Серед пропозицій щодо удосконалення правозастосовної практики нами виокремлено необхідність послідовної реалізації органами Національної поліції комплексу спеціальних заходів, спрямованих на протидію незаконному обігу вогнепальної зброї, зокрема:

- проведення індивідуальної профілактичної роботи з особами, щодо яких є підвищений ризик вчинення правопорушень у сфері обігу вогнепальної зброї (цивільні особи, що проживають в районах ведення бойових дій та на територіях, що межують з ними; цивільні особи, яким була видана зброя відповідно до Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»; особи, що були умовно-достроково звільнені від відбування покарання для проходження військової служби; члени добровольчих формувань територіальних громад; волонтери; демобілізовані військовослужбовці, і ін.);

- проведення інформаційної кампанії, спрямованої на роз'яснення цивільним особам порядку і правових наслідків здачі та декларування зброї відповідно до статей 1-1, 1-2 Закону України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України»;

- проведення більш ретельного огляду транспортних засобів (в тому числі тих, що належать військовослужбовцям і волонтерам) під час несення служби на блокпостах у місцевостях, що межують з районами ведення бойових дій;

– використання при проведенні оглядів та обшуків новітніх технічних приладів для виявлення зброї;

– постійне підтримання взаємодії з керівниками органів військового управління та командирами військових частин з питань запобігання крадіжкам та втратам вогнепальної зброї, закріпленої за військовослужбовцями;

– проведення оперативно-профілактичних заходів на територіях, де велися бойові дії;

– проведення спільних операцій з органами Державної прикордонної служби щодо запобігання та протидії незаконному переміщенню зброї через державний кордон, організація спеціальних контрольних пунктів у зонах з високим ризиком контрабанди зброї;

– проведення постійного моніторингу інтернет-ресурсів на предмет виявлення пропозицій щодо нелегальної купівлі-продажу зброї;

– розробка та використання спеціалізованих чат-ботів для отримання відповідних повідомлень громадян;

– посилення роботи щодо встановлення у кожному окремому випадку джерел походження нелегальної зброї, використаної при вчиненні кримінальних правопорушень;

– забезпечення врахування заходів з протидії незаконному обігу вогнепальної зброї під час розроблення органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями регіональних та місцевих програм з питань запобігання злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку.

– докладання зусиль для підвищення кадрової спроможності та покращення матеріально-технічного забезпечення діяльності органів (підрозділів) Національної поліції за напрямом протидії незаконному обігу вогнепальної зброї.

На нашу думку, запропоновані заходи сприятимуть підвищенню ефективності роботи поліції та зниженню рівня злочинності, пов'язаної з обігом зброї.

Література

1. План основних заходів Національної поліції України на 2025 рік, затверджений Міністром внутрішніх справ України від 31 грудня 2025 року.

2. Діяльність органів Національної поліції України у сфері протидії незаконному обігу вогнепальної зброї: основні проблеми та шляхи їх вирішення: аналітична довідка / О.М. Мердова, А.М. Захарченко, М.В. Кривонос; Донецький державний університет внутрішніх справ. Одеса: Вид-во «Юридика», 2024. 52 с.